

บทที่ ๓



เหตุการณ์กฎ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

กฎวังหลวงเกิดขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ถึง ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ในการต่อต้านอำนาจของคณะรัฐประหารครั้งนี้ เป็นความพยายามของฝ่ายเสี้ยมอำนาจจากการรัฐประหาร ๒๕๕๐ นำโดย นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากทหารเรือบางส่วน ทั้งนี้ เพื่อจะกลับมาใช้อำนาจในการปกครองประเทศอีก แม้ว่าวัตถุประสงค์ในการกบฏครั้งนี้ เป็นที่เปิดเผยทั่วไปว่า ต้องการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๕ และเปิดรับรัฐบาลใหม่ แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกฎวังหลวงนั้น ก็คือการพยายามแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำฝ่ายพลเรือนและทหารบก โดยการใช้กำลังเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้จากบันทึกของหลวงสังวรบุพผกิจ ซึ่งอ้างว่าได้บันทึกคำพูดของ นายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับเหตุการณ์กฎวังหลวงไว้ว่า "รัฐธรรมนูญใหม่ (ฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๒) นั้น ย้ายไปตีเคียนของเขา ผม (นายปรีดี พนมยงค์) อานคุณหมกแล้วของเขาใช้ได้ ว่าแต่บุคคลต่างหาก มันจะตองแก้ไข ผมตองลำบากลำบากเพราะถูกใส่ความเรื่องของคุณคด..."

การเดินทางเข้าประเทศของนายปรีดี พนมยงค์

ในราวต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ เรือเอกชลิต ชัยสิทธิเวช ได้ติดต่อพลเรือตรีหลวงสังวรบุพผกิจ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตทหารเรือ โดยอ้างว่าเป็นผู้แทนจากนายปรีดี พนมยงค์ ขอรองให้พลเรือตรีหลวงสังวรบุพผกิจเจรจากับรัฐบาลให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้กลับเข้าประเทศ และทำความเข้าใจกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายปรีดี พนมยงค์ จะเดินทางเข้าประเทศโดยทางเรือ และในระหว่างที่รอเจรจานั้น จะขอความคุ้มครองจาก พล.ร.ต. ทหาร ชำหิรัญ การที่นายปรีดี พนมยงค์ ตัดทอนทางหลวงสังวรบุพผกิจนั้น เนื่องจากพลเรือตรีหลวงสังวรบุพผกิจ เป็นผู้ที่ พล.ร.ต. ทหาร ชำหิรัญ (ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธินในขณะนั้น) เกรงใจ ตลอดจนทหารเรือส่วนใหญ่ ก็มีความ

^๑ อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงสังวรบุพผกิจ; เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๕

เมื่อครั้งรับราชการอยู่ที่เหมือนกัน ผมฟังเรื่องจากเด็ก ส.ท.(สารวัตรทหาร) ซึ่งเขาถูก
 ราชของอเมริกันเล่าให้ฟังว่า พวกเด็ก ๆ บอกว่า สงสารพ่อที่ต้องลำบากควมการตอกรวมกับทาน
 ปรีดี ซึ่งเขาทั้งหลายยอมตายให้สำหรับพ่อ แต่สำหรับทานปรีดีแล้ว ก็อดตัว...

จึงแสดงให้เห็นว่า พล.ร.ต.ทหาร ชาวบริติช ทราบแผนการต่าง ๆ เป็นอย่างดี และเมื่อ
 เกิดเหตุการณ์กบฏขึ้นนั้น ทหารเรือส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะจากหน่วยกองพลนาวิกโยธินก็ได้ทำการสู้รบ
 กับทหารของรัฐบาลอย่างเต็มที่

นอกจากการขอความช่วยเหลือจากทหารเรือแล้ว ทางค่านพลเรือน นายปรีดี พนมยงค์
 ได้มอบหมายให้นายทวี ตะเวทิกุล เป็นผู้ไปรวบรวมกำลังจากพวกอดีตเสรีไทย และขอความร่วมมือ
 จากบุคคลในคณะรัฐประหาร แต่นายทวี ตะเวทิกุล ได้แสดงความไม่มั่นใจในกำลังค่านนั้นนัก โดย
 เตือนนายปรีดี ไว้ว่า อย่าเพิ่งทำอะไรในขณะนี้เลย เพราะได้ติดต่อพวกรัฐประหารหลายคนแล้ว
 แต่ไม่มีใครสนใจจะรวมงานด้วย

อย่างไรก็ดี เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ ได้ตั้งใจมาก่อนแล้ว ประกอบกับแผนการอย่าง
 ส่วนหนึ่งก็ล่วงรู้กันหลายคนในคณะรัฐประหาร จนกระทั่งรัฐบาลได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน พร้อมทั้งจับ
 กุมผู้ต้องสงสัยไว้หลายคนนั้นเอง นายปรีดี พนมยงค์ จึงตัดสินใจจนอาวุธและวิทยุต่าง ๆ ที่นำมา
 ด้วยซันบก โดยมอบอาวุธส่วนใหญ่ให้แก่ พล.ร.ต.ทหาร ชาวบริติช นำไปแจกจ่ายให้ทหารเรือที่จะร่วม
 ทำการในราวกลางเดือนกุมภาพันธ์ และหลังจากนั้นก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์
 นายปรีดี พนมยงค์ และพวกจึงขนอาวุธส่วนใหญ่ลงเรือจ้าง ๒ ลำ ไปขึ้นที่ท่าธรรมศาสตร์ และจาก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๘

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๐ - ๑๘๑

^๓ คำให้การของ ส.ต.ท.สิงห์โต ไทรน้อย ในคำพิพากษาคดีศาลอาญา คดีนายสุรีย ทง-
 วาณิช วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕

เหตุผลส่วนตัวของทหาร เรือดำน้ำในบทที่ ๒ แล้วนั้น ทหารเรือส่วนหนึ่งจึงร่วมมือในการกบฏครั้งนี้
ควบคู่กัน

คณะผู้ทำการ

ทางคานกำลังทหารเรืออยู่ภายใต้การนำของ พล.ร.ต.ทหาร ขำนิรัญ เมวาทตามแถลง
การต่อองฝ่ายรัฐบาลจะประกาศว่า ฝ่ายกบฏการจลาจลใญ่โดยบุคคลแต่ทั้งปดอมเป็นทหาร
ใญ่โดยทหารบกและทหารเรือเข้าใจผิดและทำการต่อสู้กันขึ้นนั้น ก็ขัดแย้งต่อคำให้การของพลตรี
สมบุญ ศรีบุญจิต จำเลยในคดีกบฏคนหนึ่ง ซึ่งให้การว่าทหารที่เห็นในพระราชวังนั้น เป็นทหารเรือ
จริง โดยเหตุผลดังนี้

- ๑. เนื่องจากข้าพเจ้า (พลตรี สมบุญ ศรีบุญจิต) เป็นทหาร สามารถสังเกตลักษณะของ
ทหารจริงทหารปลอมได้
- ๒. ท่าทางที่ทหารเหล่านั้นแสดงต่อกันในเวลาสังการ
- ๓. การแต่งกายและสพายอาวุธโดยครบครัน และ
- ๔. เวลาพูดจากันก็มีวินัย คือ ทำความเคารพกัน กันผู้ใดบังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา

นอกจากนี้พฤติการณ์ของทหารเรือในวันเกิดเหตุ ก็ยืนยันได้คือว่า ทหารเรือส่วนหนึ่งเป็น
กำลังสนับสนุนกบฏวังหลวง กล่าวคือ ในตอนเช้าของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ ในบริเวณถนนวิบูลย์
ถนนราชดำริห์ ได้เกิดการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างทหารเรือและทหารบก ทั้งสองฝ่ายต่างใช้
อาวุธร้ายแรงต่อสู้กัน แมว่ารัฐบาลจะได้ออกแถลงการณ์ร้องขอให้งับการต่อสู้ ตลอดจนแถลง
การขอว่า ผู้บัญชาการทหารเรือได้สามารถรวมทำความตกลงเพื่อความเข้าใจอันดีแล้วก็ตาม ทหารเรือ
ก็ยังคงทำการต่อสู้ต่อไป จนกระทั่งถูกล้อมโดยทหารบก และภายหลังเป็นที่แน่ใจแล้วว่ากำลังสนับสนุน
เดินทางมาไม่ทัน ทหารเรือจึงยอมจำนน

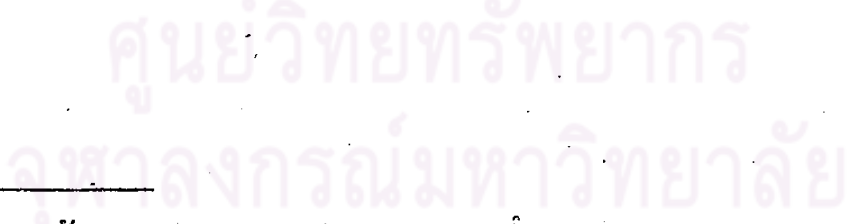
คำให้การของพลตรี สมบุญ ศรีบุญจิต วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๙๓

ส่วนกำลังสนับสนุนด้านเสรีไทยนั้น นายทวี ตะเวทีกุล เป็นผู้จัดการรวบรวมกำลัง ทั้งนี้ จากคำให้การของนายประสิทธิ์ อุดิตานนท์ ผู้ต้องหาคดีกบฏหนึ่งให้การว่า นายทวี ตะเวทีกุล อดีตรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลชุกฉุนายปรีดี พนมยงค์ โดมาติดคดีให้จัดหาอาวุธและกำลังคนให้ เนื่องจากนายประสิทธิ์ เคยทำงานกับขบวนการเสรีไทย นายประสิทธิ์ อุดิตานนท์ สามารถรวบรวมกำลัง อดีตเสรีไทยที่เคยร่วมงานกันได้ประมาณ ๑๔ คน พร้อมทั้งอาวุธปืนพกสั้นและปืนยาวประมาณ ๑๕ - ๑๖ กระบอก ลูกกระสุนราว ๒๐๐ นัด นอกจากนี้ยังทำหน้าที่จัดหาอาหารเลี้ยงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกด้วย กำลังอาวุธของฝ่ายพลเรือนนอกจากนี้ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำเข้ามาเอง อีกจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้พิจารณาจากคำให้การของ ส.ค.ท.สิงห์โต ไทรย้อย ตอนหนึ่งว่า "พยาน (ส.ค.ท.สิงห์โต ไทรย้อย) กับ ร.ค.ค.สุจิตต์ นำเรือสำเภาบรรทุกที่ทอดระวางปรีดีกับพวกเพื่อนำไปขึ้นที่ท่าธรรมศาสตร์... ซึ่งต่อมาเรือเอกวัชรชัย ได้เปิดหีบห่อนำอาวุธออกแจกจ่ายแก่พรรคพวก"

โดยสรุปแล้ว กำลังคนส่วนใหญ่เป็นฝ่ายทหารเรือ โดยเฉพาะหน่วยนาวิกโยธิน จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของพลเรือตรีทหาร ข้าพเจ้า ส่วนอาวุธนั้น ฝ่ายพลเรือน คือ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้จัดทำ

การวางแผน

จากหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ฉบับประจำเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน ๒๔๘๒ ได้กล่าวถึง



บันทึกคำให้การของนายประสิทธิ์ อุดิตานนท์ วันที่ ๒ เมษายน ๒๔๘๒

๒ ส.ค.ท.สิงห์โต ไทรย้อย ถูกจับในคดีกบฏวังหลวง แต่ภายหลังฝ่ายรัฐบาลได้กันตัว เป็นพยานโจทก์ คำให้การในครั้งนี้ คัดจากคำพิพากษาคดีศาลอาญา คดี นายสุวิทย์ ทองวานิช, เรื่องเดิม

แผนการของฝ่ายกบฏว่า ใ้กำหนดทำการขึ้นในพระนคร โดยหาสถานที่ที่เป็นทำเลเหมาะที่จะโยกย้ายหรือหลบหนีไปได้ทันที จึงกำหนดที่มั่นของกำลังตามแนวคลองลำน้ำเจ้าพระยา บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง

ฝ่ายกบฏใ้กำหนดกฎปฏิบัติการไว้เป็นเช่นตอกลงนี้

- ๑. ใ้แผนการยึดอำนาจแบบไ้คิน (Partisan Warfare)
- ๒. ใ้ปฏิบัติการ "แบบสายฟ้าแลบ" ยึดสถานที่สำคัญและจับบุคคลสำคัญในทางการล้อมกองพันทหารต่าง ๆ และทำการปลดอาวุธ

- ๓. ใ้รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ประกาศแต่งตั้งรัฐบาลใหม่
- ๔. ใ้ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับถาวร พ.ศ.๒๔๙๒ และนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.๒๔๙๕ มาใช้

ใ้ในการกำหนดแนวสู้รบ ใ้กำหนดบริเวณสำคัญที่ตองยึดดังนี้

- ๑. ที่มั่นและที่ตั้งของกองบัญชาการใหญ่ ซึ่งมีความสำคัญสูงสุดและจะตองยึดใ้ได้จากฝ่ายรัฐบาลคือ วังสวนกุหลาบ วังปารุสกวัน และพระที่นั่งอนันตสมาคม
- ๒. ที่มั่นและที่ตั้งของกองพันทหารราบทุกกองทัพบ ใ้เข้ายึดและทำการปลดอาวุธใ้หมดสิ้น
- ๓. ที่ตั้งของสถานีตำรวจทุกสถานี ที่สำคัญที่สุดคือกองตำรวจสันติบาล กองโรงเรียนตำรวจ

และกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

๔. ใ้เข้ายึดและควบคุมสถานที่สำคัญ คือ กรมโฆษณาการ กรมไปรษณีย์โทรเลข ที่ทำการประปา ที่ทำการไฟฟ้าวัดเลียบ ที่ทำการโทรศัพทกลาง กระทรวงการคลัง (บริเวณพระบรมหาราชวัง) สถานีรถไฟหัวลำโพง สถานีปากน้ำ สถานีมักกะสัน สถานีคลองสาน และห้องเครื่องสะพานพุทธยอดฟ้า

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกรัตน์ เหมรัตน์, "แผนแผนการของใ้ลือคของแม่ทัพปรีดี", จากหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ (รายสัปดาห์) ฉบับที่ ๕๒ (๓๐ พ.ค. ๒๔๙๒) และฉบับที่ ๕๑ (๒๓ พ.ค.๒๔๙๒) และฉบับที่ ๕๓ (๒ มี.ย.๒๔๙๒)

ส่วนบริเวณแนวรบ กำหนดให้

๑. กองบัญชาการสูงสุด กำหนดขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง และในพระบรมมหาราชวัง เป็นแนวรบที่ ๑
๒. ถนนสายสี่ลม ประตูน้ำและปทุมวัน แนวรบที่ ๒
๓. กำแพงหินและคอทาน ตั้งแถวข้ามแม่น้ำนครชัยศรีขึ้นไป เป็นแนวรบที่ ๓
๔. กำแพงจากหัวหิน สัตหีบและศรีราชา จะเคลื่อนเข้ามาเป็นกำแพงหนูน้อยและโจมตีทางน้ำ
๕. ถนนสายกรุงเทพฯ - ปากน้ำ - ชลบุรี - ศรีราชา

เหตุการณ์ณวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒

ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๒ เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวก ได้ขึ้นอาวุธขึ้นฝั่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเรียบร้อยแล้ว เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. กำแพงอีกส่วนหนึ่งทยอยเข้าบริเวณมหาวิทยาลัย โดยดวงเจ้าหน้าที่กองรักษาการณ์กรมทหารรักษาคินแดนว่า เป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจมาจากสันติบาล แล้วเข้ายึดตึกโรงเรียนเตรียมมหาวิทยาลัย อันเป็นที่อยู่ติดกับประตูทางเข้าออก และเมื่อศูนย์รวมกำลังบริเวณมหาวิทยาลัยเรียบร้อยแล้ว ก็ได้เริ่มติดต่อกับแนวรบอื่น ๆ ในเวลา ๒๑.๐๕ น. กำแพงของฝ่ายกบฏอีกส่วนหนึ่งเข้ายึดสถานีวิทยุพญาไทได้ และเริ่มประกาศแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ดังนี้

รัฐบาลของฝ่ายกบฏ

- | | |
|-------------------------|--|
| ๑. นายคิเรก ชัยนาม | นายกรัฐมนตรี |
| ๒. นายคิเรก ชัยนาม | รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง |
| ๓. พลเรือตรีทหาร ขำศิริ | ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธิน เป็น
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม |
| ๔. นายทวี บุญยเกตุ | รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย |

กาดังรักษาความสงบเรียบร้อย

- | | |
|--------------------------------------|--|
| ๑. พลเรือโท หลวงสินธุ์สงครามชัย | ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นแม่ทัพใหญ่ |
| ๒. สมบูรณ์ ทรานุชิต | รองแม่ทัพใหญ่ |
| ๓. พลตรีเนตร เขมะโยธิน | ผู้บัญชาการทหารบก |
| ๔. พลเรือตรี หลวงสังวรยุทธกิจ | ผู้รักษาความสงบทั่วประเทศและ
อธิบดีกรมตำรวจ |
| ๕. พันตำรวจเอกบรรจงศักดิ์ ชีพเป็นสุข | ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล |

คามพลเรือน

- | | |
|------------------------------|---|
| ๑. นายนาวาโทประสิทธิ์ พุกเกษ | ผู้บังคับการกรมนาวาวิโยธินสี่หีบ
เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรี |
|------------------------------|---|

ฝ่ายกบฏตั้งปลด

- | | |
|----------------------------------|---------------------------|
| ๑. พลโทผิน จุฑะหะวัน | ผู้บัญชาการทหารบก |
| ๒. พลโททาจ กางสงคราม | รองผู้บัญชาการทหารบก |
| ๓. พันตำรวจโทเดชะมาย อุทยานานนท์ | ผู้บังคับการตำรวจสันติบาล |
| ๔. พลตำรวจโทหลวงชาติกระการโกศล | อธิบดีกรมตำรวจ |
| ๕. พลตำรวจตรีเภา ศรียานนท์ | รองอธิบดีกรมตำรวจ |

ส่งย้าย

- | | |
|-------------------------|--|
| ๑. หลวงอุภกรกิจถนินาบาด | ข้าหลวงประจำจังหวัดชลบุรี ย้ายเข้า
ประจำกระทรวง |
|-------------------------|--|

อนึ่ง ในการประกาศตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ นอกจากรัฐมนตรีว่าการที่พึงไว้รวมสาม
กระทรวงแลวนั้น ในปลัดกระทรวงรักษาการแทนในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่ยังไม่ได้ตั้ง
ตั้งทุกกระทรวง และทายแถลงการณ์แนบว่า ห้ามเคลื่อนย้ายกาดังทหารทุกหน่วยจากที่ตั้งปกติโดยเด็ด

ซาดไม่ว่ากรณีใด ๆ นอกจากจะได้รับคำสั่งโดยตรงจากแม่ทัพใหญ่

ในทันทีที่ทัพญกระจ่ายเสียงออกแถลงการองค์ตั้งรัฐบาลใหม่ ฝ่ายกบฏหน่วยอื่น ๆ ก็ต้องมีปฏิบัติการทันที ดังนี้

บริเวณมหาวิทยาลัย ฝ่ายกบฏไคสง ร.อ. ล้วน ศรีสุชนันท์ พร้อมกำลังคน ๒๐ คน ไปขอพบ พ.อ. จำรัส จำรัสโรมรัน รองเจ้ากรมรักษากินแดน แจ้งว่าได้รับมอบหมายจากพลเรือตรีหลวงสังวร ยุทธกิจ อดีตเจ้ากรมสารวัตรทหารหรือกรมรักษากินแดนในขณะนั้นว่า ในการปฏิวัติครั้งนี้ หลวงสังวร ยุทธกิจมีความประสงค์จะให้ทหารในกรมรักษากินแดนทั้งหมดร่วมมือด้วย แต่เนื่องจากในขณะที่ยังเจรจากันนั้น ทหารกรมรักษากินแดนได้รับคำสั่งพร้อมใจกันทันที จึงไม่ยอมร่วมมือด้วย ทั้งสองฝ่ายจึงตั้งกองกำลังประจันหน้ากันอยู่

กาญจนวิบูลย์ ถนนราชดำเนิน ตลอดจนถึงสี่แยกราชประสงค์ ซึ่งฝ่ายกองพลนาวิกโยธินได้เข้ายึดไว้ตั้งแต่เวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. นั้น ได้เริ่มปะทะกับทหารบกเมื่อเวลา ๐๔.๐๐ น. ของวันที่ ๒๗ โดยที่ทหารบกได้ยิงสารวัตรทหารเรือตายที่ประตูน้ำ การก่อกบฏในบริเวณนี้เป็นไปอย่างดุเดือด ทั้งนี้เพราะทั้งสองฝ่ายเป็นทหาร จึงสามารถใช้อาวุธร้ายแรง เช่น ปืนใหญ่ รถถัง อย่างเต็มที่ ในระยะแรกทหารเรือเป็นฝ่ายได้เปรียบ สามารถยึดประตูน้ำมักกะสันและสะพานราชเทวีไว้ได้ ส่วนทหารบกถอยไปยึดบริเวณอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สนามเปาและพญาไท เป็นแนวรบวันที่ ๒

ส่วนบริเวณพระบรมมหาราชวัง เวลาประมาณ ๒๔.๐๐ น. นายเนือง สุซพุด (ผู้รวบรวมกำลังคนเสรีไทยคนหนึ่ง) ได้มารายงานนายปรีดี พนมยงค์ ว่า ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวส ให้มาเรียนเชิญเข้าไปในวังหลวงได้ นายปรีดี พนมยงค์ นายทวี ตะเวทีกุล และผู้ติดตามอีกประมาณ ๔๐ คน จึงเข้าไปในพระบรมมหาราชวังตามประตูวิเศษไชยศรี ซึ่งทหารเรือได้เข้ายึดไว้ดวงหน้า มีทหาร

^๑ เก็บยี่สิบสี่, วันอาทิตย์ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒

^๒ ไทน้อย (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า ๒๒๕ - ๒๔๓

เรือพระธรรมาวุธประมาณ ๑ กองรอย ทำการปลดอาวุธทหารกองรักษาการพระบรมมหาราชวังไว้
เรียบรอยแล้ว ในเขตนี้ ร.อ.วัชรชัย เป็นผู้จัดการอำนวยความสะดวก โดยจัดคนขึ้นไปประจําณเจ็องเทิน
กำแพงวัง เกรียมพระธม

บริเวณอื่น ๆ ร.ท.ชมภู อรรถจินดา และพวก เข้ายึดสถานีตำรวจพระโขนงและกุ่ม
สารวัตรทหารนำโดยนายรอยคำรวจอาทิพย์ ทัพพายะ เข้ายึดสถานีตำรวจปากน้ำ ส่วนกำลังอีกกุ่ม
หนึ่งนำโดยพันตรีโยธิน อินทรศักดิ์ ทำการยึดที่ทำการโทรศัพท์กลางวัดเลียบ โดยไปอยู่ในบึงกับเจ้าหน้าที่
ในกองทำการโทรศัพท์กลางนั้น เพื่อให้หยุดการใช้โทรศัพท์หัวพระนครและบริเวณใกล้เคียงเป็นการ
ชั่วคราว

และในระบะนั้น นาวาเอกธลี สิ้นสุโสภณ ก็ได้อ่านประกาศทางวิทยุ ส่งจากกองสํัญญาณทหาร
เรือชดคววมซ่า ๆ อยู่หลายครั้งว่า "ทหารบกกระทำแกทหารเรืออย่างทนไม่ได้แล้ว ใ้ทหารเรือ
กระทำการตอบแทน และให้เรือรบทุกดําเคลื่อนเข้ามา" ทั้งนี้เป็นท่านองเข้าใจได้ชัดกว่า ใ้ทหาร
เรือเคลื่อนกำลังเข้ามารบกับทหารบก ดังนั้นกำลังทหารเรือจึงได้เริ่มเคลื่อนเข้ามาจากสี่ทึบและ
หัวหิน แต่เป็นที่น่าสังเกควาเดินทางเข้ามาชามาก จนกระทั่งคึกคักแห่งที่หาชามบางปะกง เนื่องจาก
ทหารเรือส่วนใหญ่ที่กำลังเดินทางเข้ามานั้นตั้งเดใจ เพราะไม่ได้รับคำสั่งจากศูนย์การทหารเรือ
โดยตรง จึงไม่แน่ใจว่า นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่จะสนับสนุนการกระทำครั้งนี้หรือไม่ ฝ่ายกบฏเองก็ไม่
สามารถเชียวแม่ทัพเรือ พลเรือโทสินธุ์ กมลนาวิน ใ้ไปอยู่รวมในบริเวณศูนย์กลาง และกล่าวคำสนับ
สนุนฝ่ายกบฏโดยตรงได้ จากคำใ้การของ พล.ต.สมบุญ สรวานิชิต ซึ่งอยู่ในบริเวณพระบรมมหา

บันทึกใ้การของนายประสิทธิ์ อุดิตานนท์, เรื่องเดิม

บันทึกคำบรรยายฟองของฝ่ายโจทก์ในคดีกบฏ ในคดีของนายไกร สติริ และนายแหวม
ปาดัมเสถียร วันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕

บันทึกใ้การของ พล.ต.สมบุญ สรวานิชิต, เรื่องเดิม

ราชวังในวันเกิดเหตุ บันทึกไว้ตอนหนึ่งว่า

ทันทีที่ประตูวิเศษไชยศรีก็เปิด เห็นม็อบรถคันแรกเข้ามา ๒ คัน คันหน้าเป็นรถจี๊ปขนาดเล็ก มีตราสมอกัดหนารถ คันหลังเป็นรถบรรทุกติดตราสมอกเหมือนกัน รถคันหน้ามีนายทหารเรือลงจากรถมา ๒ - ๓ คน เดินขึ้นบรรไดกระทรวงการคลังไป รถคันหลังมีทหารเรือสารวัตรประมาณ ๔๐ คน แยกเครื่องสนามสรวมหมวกเหล็ก... ราว ๕ - ๖ นาทีก็ถอยลงมา แล้วขึ้นรถถอยออกจากพระบรมมหาราชวังไป ทหารสารวัตรก็กลับไปพร้อมกันทั้งหมดควย ถอยไปแล้วเห็นนายทหารเรือยืนอยู่คนหนึ่ง ขาพเจ้าจึงเขาไปถามว่า แม่ทัพเรือมาหรือ ได้รับตอบว่าเปล่าไม่ใครมา...

นอกจากนี้ นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่บางคน ก็ไม่แสดงตัวสนับสนุนการกระทำครั้งนี้ ตามคำฟ้องของโจทก์ตอนหนึ่งว่า "ประกอบด้วยผู้ใหญ่ทางทหารเรือ ไม่สนับสนุนวิธีการใช้กำลัง และสามารถทำความเข้าใจตกลงกับรัฐบาลได้"

การต่อต้านของฝ่ายรัฐบาล

ทันทีที่ฝ่ายกบฏกระจายข่าวการเปลี่ยนรัฐบาล ฝ่ายรัฐบาลได้เตรียมการกวาดล้างไว้อย่างรัดกุม ดังนี้

๑. กองบัญชาการตำรวจนครบาลทุกแห่ง จัดกำลังตำรวจพร้อมกับอาวุธเต็มในภาวะฉุกเฉิน ตรวจคนยานพาหนะและประชาชนตามถนนทั่วไป
๒. สถานีตำรวจทุกสถานี ถูกห้ามไม่ให้ช่วยคนทุกชนิดและประชาชนผ่าน สารวัตรสถานีตำรวจในพระนครทุกแห่งได้รับคำสั่งให้ไปรับคำสั่งปฏิบัติการปราบจลาจลโดยตรงที่กองบัญชาการ
๓. รอบกำแพงคุกสุโขทัย จัดกำลังตำรวจล้อมรอบเพื่อป้องกันการทำร้ายคุก
๔. รถยนต์สองแถวและรถเมล์ประจำทางทั่วพระนครถูกระดมมาเป็นกำลังในการปราบปราม

เรื่องเดียวกัน

บันทึกคำบรรยายฟ้องของฝ่ายโจทก์ในคำพิพากษาคดีศาลอาญา วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๕

เฉพาะในคืนนั้นมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๗๐๐ คัน

๕. คำสั่งจากพลตรีสฤทธิ ฆนะรัชต์ แม่ทัพที่ ๖ สั่งให้ "ตามทวนไม่มีการสงบศึก"

๖. ฝ่ายรัฐบาลได้อัญเชิญประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กรมขุนธำมราช ไร่ ณ ที่
แห่งหนึ่ง แลวดงมือปราบปรามฝ่ายกบฏอย่างเจ็บขาด ความบริเวณที่ฝ่ายกบฏยึดครองไว้ดังนี้

บริเวณถนนวิบูลย์ กำลังทหารบกฝ่ายทหารราบ ร.พัน ๓ เคลื่อนกำลังกวดจรดถึงตรังแนวโอบ
เส้นทางมักกะสันกับประตูนาวัว แลวเคลื่อนที่ต่อมาทางถนนพญาไผ่พุ่งสู่สะพานราชเทวี เป็นการโอบล้อม
ทหารเรือ และในเขตพญาไผ่ฝ่ายรัฐบาลสามารถยึดสถานีวิทยุกระจายเสียงพญาไทกลับคืนได้ เวลา
ประมาณ ๐๒.๐๐ น. ฝ่ายรัฐบาลจึงได้รับออกแถลงการณ์ใจความว่า

ท่านพี่น้องชาวไทยที่รักทั้งหลาย ท่านที่มึนงงคลุ้มคลั่งหนึ่งได้ไขว่คว้าเสียดินกระจายเสียงว่าไต่ยก
อำนาจจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น กองทัพบกขอประกาศว่าไม่มีจุดแห่งความจริง
และรัฐบาลใดทำการชักชวนความวิบัติทางรัฐธรรมนูญ ขอให้พี่น้องชาวไทยตั้งอยู่ในความสงบ และ
จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยังคงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่ตามเดิม

และต่อมาได้แถลงการณ์เพิ่มเติมใจความว่า

พี่น้องทหารทั้งหลาย ผู้บังคับบัญชาของท่านขณะนี้คือ พลโทอิน จุฑะวัณ เป็นผู้บัญชาการ
ทหารบก พลโททาจ กาจสงคราม เป็นรองผู้บัญชาการทหารบก และจอมพล ป.พิบูลสงคราม
ยังเป็นนายกรัฐมนตรี และท่านทั้ง ๓ ยังคงปฏิบัติงานเพื่อรักษาความสงบอยู่

แต่ในขณะนี้ ฝ่ายกบฏก็ยังคงสามารถกระจายข่าวชวน โดยส่งจากกองสัญญาทหารเรือ

^๑ ใไทยน้อย (นามแฝง), เรื่องเกม, หน้า ๒๒๕ - ๒๔๓

^๒ เอกวิทย์ เหมรัตน์, "แผนการนองเลือดของแม่ทัพศึก", หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์
(รายสัปดาห์), ฉบับที่ ๔๓ (๒ มิถุนายน ๒๔๙๒), หน้า ๑๑

^๓ เกียรติศักดิ์, วันอาทิตย์ที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒

ได้ประกาศความเคลื่อนไหวของเรือรบที่กำลังทยอยเข้ามาเพื่อปฏิบัติการในน่านน้ำเจ้าพระยา และสถานีวิทยุใหม่นี้ได้มีคำสั่งให้เรือรบทุกลำฟังคำสั่งปฏิบัติการทางวิทยุแห่งนี้ พร้อมกับประกาศเรียกร้องความเห็นใจอยู่หลายครั้ง จึงทำให้การสู้รบระหว่างทหารเรือกับทหารบกยังคงดำเนินต่อไป

ดังนั้น พล.ต.สุฤษดิ์ ษนะรัชต์ ผู้อำนวยการปราบปราม (ยศในขณะนั้น) จึงได้จัดแผนตามกฎให้รัศมีขึ้น โดยกำหนดไว้ดังนี้

๑. กานพระบรมมหาราชวัง ร.พัน ๑ มหาดเล็กเข้ายึดบริเวณโรงทหารของ ร.พัน ๑ ข้างวัดโพธิ์

๒. ร.พัน ๒ เข้ายึดแนวทางรถไฟสายอรัญประเทศ สังกหารรวมทั้ง ๑ กำลังทหาร ๓ กองพัน เข้ายึดแนวสะพานเฉลิมโลกและวางแผนตามทานตามถนนเพชรบุรี สพานยมราช สพานขาว แนวคลองผดุงกรุงเกษม จนถึงสะพานเทเวศน์

๓. กระทรวงกลาโหม จัดให้ทหารรักษาการส่วนหนึ่ง วางแนวตั้งแคสาดเจ้าพ่อหลักเมืองไปตามแนวถนนระฆังสนามหลวง ไปถึงปากคลองตลาด

๔. หน่วยทหารบกบางซื่อ เตรียมพร้อม หุ้มายังก่อนได้รับคำสั่ง หรือเมื่อถูกโจมตีให้สู้ตาย

การต่อสู้บริเวณพระบรมมหาราชวัง นำโดย พล.ต.สุฤษดิ์ ษนะรัชต์ และมี พ.ท. กฤษ อนุศักดิ์, พ.ท. อนุม กิตติจักร เป็นกำลังหนุน นอกจากนี้ยังมีกำลังฝ่ายตำรวจ ซึ่งจะสนับสนุน แบ่งเป็น ๓ สาย คือ

สายที่ ๑ ร.ต.อ.พจน์ เภกษะนันท์ เป็นผู้นำสาย มีกำลังประมาณ ๓๐ นาย เขาคานประตูวิเศษไชยศรี

สายที่ ๒ นำโดย ร.ต.อ. พุฒ บุรณะสมภพ กานวัดพระแก้ว

สายที่ ๓ นำโดย ร.ต.อ. กุดศักดิ์ ยมนาถ ประตูดงขวางวังสราญรมย์

ไทยน้อย, เรื่องเดิม

๒ ประยุทธ์ สิทธิพันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า ๕๕๔ - ๕๕๕

นอกจากนั้นยังได้วางกำลังรถถังตามจุดต่าง ๆ รอบพระบรมมหาราชวัง เมื่อเวลาประมาณ ๒.๐๐ น. ฝ่ายรัฐบาลจึงบุกเข้าพร้อมกันทุกด้าน เฉพาะด้านประตูสวัสดิโสภณ ฝ่ายรัฐบาลได้วางกำลังรถถังพังประตูเข้าไป ทำให้ได้รับความเสียหายมาก ในระหว่างที่ฝ่ายรัฐบาลบุกเข้าไปถึง พระพุทธรัตนสถาน ได้เป็นเหตุเข้าไปถึงเจดีย์ฝ่ายกบฏยอมแพ้ แต่ไม่สำเร็จ อย่างไม่รู้สาเหตุ เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลมีกำลังคนและอาวุธมากกว่า ฝ่ายกบฏเห็นว่าไม่มีทางต่อสู้ได้ ผู้นำส่วนใหญ่จึงได้หลบหนีไปก่อน โดยความช่วยเหลือของทหารเรือ นายประสิทธิ์ คูดิทานนท์ ได้บรรยายเหตุการณ์ในขณะนั้นไว้ว่า

เวลาประมาณ ๓.๐๐ น. พวกข้าฯ คนหนึ่งจำไม่ได้ว่าเป็นใครได้วิ่งมาบอกข้าฯ ว่า รถเกราะฝ่ายรัฐบาลได้พังประตูสวัสดิโสภณเข้ามาได้แล้ว พวกข้าฯ เห็นว่าสู้ทางฝ่ายรัฐบาลไม่ได้ จึงได้หลบหนีออกประตู ประตูนั้นอยู่ตรงข้ามกองเรือกลั่น ๔ นายปรีดี และ ร.อ. วัชรชัย เป็นผู้นำข้าฯ กับพวก ได้ไปกองเรือกลั่น ๔ เมื่อถึงเชื่อนท่าหน้า ได้มีทหารเรือชั้นเรือโท ไม่รู้จักชื่อแต่ จำหน้าได้ บอกให้ข้าฯ พักหลบอยู่ที่นั่นก่อน

ฝ่ายรัฐบาลสามารถยึดพระบรมมหาราชวังได้ในตอนเช้าวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ในขณะที่บุกเข้าในบริเวณนั้น มีผู้ที่ยังคงอยู่ในพระบรมมหาราชวังและยอมแพ้ ตามรายชื่อที่คณะกรรมการกบฏแถลงในวันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๘๒ ดังนี้คือ นายปลอด เพทาย นายธรรมศักดิ์ รตภูมิ นายใหญ่ ฉันทิน นายชาญ แสงสุใส นายละออง เชื้ออภัย นายรักษ์ สุจริตกุล นายโคง แซงเงา และนายเมงกัน แซ่หวาน

เมื่อยึดพระบรมมหาราชวังได้แล้ว ฝ่ายรัฐบาลพยายามที่จะยุติการสู้รบระหว่างทหารบกและทหารเรือให้เร็วที่สุด โดยได้ออกแถลงการณ์เป็นทำนองว่า ทหารบกและทหารเรือเข้าใจและร่วมมือกันแล้ว ตามแถลงการณ์ของคณะรัฐบาลฉบับที่ ๑ เรื่อง "เหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในพระนคร" ลงวันที่

บันทึกคำให้การของนายประสิทธิ์ คูดิทานนท์, เรื่องเดิม

๒ สยามนิกร, วันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๘๒

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ เวลา ๐๖.๐๐ น. ใจความว่า

ตามที่ให้มีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในพระนครเมื่อคืนวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ถัดนั้น รัฐบาล
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอแถลงให้ประชาชนทั้งหลายทราบทั่วกันดังต่อไปนี้

ปรากฏว่าคืนบุคคลคนหนึ่ง ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะระงับรัฐธรรมนูญฉบับที่เตรียมจะออก
ใหม่ กับต่อรัฐบาลชุดปัจจุบัน โดยโฆษณาการโฆษณาชวนเชื่อให้ทหารและตำรวจหลงเข้าใจผิด
ใจก้างทำการต่อสู้ซึ่งกันและกัน แล้วยุยเอาผลแห่งการระส่ำระสายทำการปฏิวัติ เพื่อความมุ่ง
หมายที่กล่าวแล้ว อุบายอันตน ได้โฆษณาแก่ตำรวจปลอมเป็นทหารประมาณ ๗ คน ใจอาวูตเป็น
บังคับเจ้าหน้าที่โฆษณาการ ซึ่งกำลังทำการกระจายเสียงที่สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย ๓ คำบล
พญาไท และให้กระจายข่าวว่า โดยอาศัยอำนาจพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญ ให้ระงับรัฐ
ธรรมนูญฉบับที่เตรียมออกใหม่ และล้มเลิกรัฐบาลปัจจุบัน และได้แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่กับปลด
นายทหารและนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ กับได้แต่งตั้งนายทหารและนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่บริหารราชการ
ต่อไป คำที่ประกาศโฆษณาทางวิทยุกระจายเสียงนั้นไม่เป็นความจริง ซึ่งรัฐบาลคณะปัจจุบันนี้
นายทหารและนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามที่กล่าวแล้วนั้น บริหารราชการอยู่อย่างเข้มแข็ง และ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีโศกทรงถอดถอนและแต่งตั้งรัฐบาลหรือนายทหารนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่
โดย ขณะนี้เจ้าหน้าที่ได้ทำการจับกุมบุคคลที่ทำการโฆษณาทางวิทยุนั้นได้แล้ว เป็นส่วนมาก

อนึ่ง ยังปรากฏว่ามีบุคคลซึ่งแต่งตัวปลอมเป็นทหารจำนวนหนึ่ง ได้ทำการยึดพระบรมมหา
ราชวังเป็นที่ตั้งบัญชาการ แล้วยุยอุบายโดยยิงปืนไปยังเขตรักษาการของทหารบกและเขตรักษา
การของทหารเรือ ซึ่งอยู่ในบริเวณที่ใกล้ เคียงกันเพื่อฉวยให้ทหารบกและทหารเรือทำการต่อสู้กันและ
กัน อันตรายที่เกิดจากเหตุนี้ปรากฏว่ามีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กำลังส่วนที่คพระบรมมหาราชวัง
ตามที่กล่าวนี้ ทหารบก ทหารเรือ และตำรวจได้รวมกันทำการล้อมไว้แล้ว และจะได้ทำการจับ
กุมในโอกาสต่อไป พี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจได้ทำ
ความเข้าใจ และทราบแผนการอันผิดปกตของบุคคลที่ก่อการร้ายเหล่านั้นได้แล้ว ขอท่านทั้ง
หลายจงตั้งอยู่ในความสงบ และปฏิบัติกิจการงานตามปกติต่อไป รัฐบาลนี้จะใคร่ระงับเหตุการณ์อัน
ไม่สงบนี้โดยเด็ดขาด เพื่อให้บังเกิดความสันติสุขแก่ปวงชนทั้งหลายอย่างที่สุดเท่าที่สามารถจะ
ปฏิบัติได้

แต่ยังคงปรากฏว่า ทหารเรือได้ทำการทอดสูทไป แม้ว่าฝ่ายรัฐบาลจะตระหนักดีว่า ทหารเรือเป็นผู้สนับสนุนในการก่อการครั้งนี้จริง แต่เพื่อจะยุติการสู้รบโดยเร็ว ประกอบกับรัฐบาลเกรงว่า จะไม่สามารถหยุดยั้งการเคลื่อนไหวกำลังมาสนับสนุนของทหารเรือได้ ซึ่งหมายถึงว่า จะทำให้การต่อสู้รุนแรงยิ่งขึ้น ฝ่ายรัฐบาลจึงพยายามที่จะไม่กล่าวหาทหารเรือว่า ร่วมในการกบฏ ตามแถลงการณ์ฉบับที่ ๒ วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๒ เวลา ๑๘.๐๐ น. เรื่อง "การกวาดล้างบุคคลที่ก่อความไม่สงบ" ดังนี้

ตามที่กล่าวไว้ในคำแถลงการณ์ฉบับที่ ๑ ว่า มีบุคคลจำพวกหนึ่งได้เข้ายึดพระบรมมหาราชวังไว้ ซึ่งทหารบก ทหารเรือ และตำรวจ ได้ทำการล้อมไปเมื่อก่อนนั้น ครั้นรุ่งวันที่ทหารและตำรวจได้เข้าทำการกวาดล้างในพระบรมมหาราชวัง ปรากฏว่าบุคคลที่ทำการนั้น มิใช่ทหารหรือตำรวจ ซึ่งในขณะนั้นกำลังทำการจับกุมและกวาดล้างต่อไป

ฉันจึงแจ้งให้ประธานทั้งหลายทราบ เพื่อขอให้โดยความสงบและคาดว่าเหตุการณ์นี้จะสงบลงโดยเร็ว

ต่อมาเวลา ๑๘.๐๐ น. รัฐบาลได้แถลงการณ์เรื่อง "ปรับความเข้าใจกับทหารเรือ" ใจความโดยละเอียด ดังนี้

พี่น้องทหารเรือทั้งหลาย เวลาเมื่อใดที่เรามองเห็นภาพของชาติ มีความเข้าใจผิดต่อกัน ขอให้พี่น้องทั้งหลายจงเห็นแก่สถาบันเมืองและประชาชน จงตั้งอยู่ในความสงบตามหน้าที่ของท่าน ทางกองทัพบกกำลังทำการปราบปรามระลอกหนึ่ง ซึ่งก่อการจลาจล เป็นท่านองจะก่อความยุ่งยากให้แก่ประเทศชาติอย่างประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลาย ดังรัฐบาลได้แถลงการณ์ให้ทราบแล้ว ขอพี่น้องทหารเรือที่รักทั้งหลาย จงใจเธอและวางใจว่ารัฐบาลจะพยายามจนสุดกำลัง เพื่อความปลอดภัยซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่แล้ว การยิงกันเพราะเป็นเวลาคำผิดก็อาจมีผิดไปบ้าง ข้าพเจ้าขอสารภาพความเสียใจและขออภัยทุกประการ

เวลา ๑๐.๓๐ น. ของวันเดียวกัน รัฐบาลได้ประกาศแถลงการณ์ของคณะรัฐบาลฉบับที่ ๓ แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ เป็นแถลงการณ์ฉบับสำคัญที่ชี้ชัดให้ทหารเรือยุติการต่อสู้

เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลแจ้งว่าผู้บัญชาการทหารเรือได้รวมทำความตกลงกับรัฐบาลแล้ว ตามแถลงการณ์ เรื่อง "การกวาดล้างผู้ก่อการไม่สงบ" ดังนี้

ตามคำแถลงการณ์ฉบับที่ ๒ ซึ่งได้แจ้งข่าวการกวาดล้างผู้ก่อการไม่สงบในพระบรมมหาราชวังนั้น ต่อมาได้ปรากฏว่ามีอยู่ในโรงเรียนธรรมศาสตร์และถาวรเมือง และวัดพระเชตุพนอยู่อีกบางส่วน บัดนี้ทางทหารบก ทหารเรือ และตำรวจ ได้ทำการกวาดล้างในสถานที่ที่กล่าวนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว คงจับผู้ก่อการไม่สงบได้เป็นจำนวนประมาณ ๕๐ คนเศษ พร้อมด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์เป็นจำนวนมาก เจ้าหน้าที่ได้ทำการควบคุมและทำการสอบสวนต่อไปโดยด่วน อนึ่งปรากฏว่าทหารบกกับทหารเรือส่วนหนึ่งซึ่งอยู่บริเวณสวนดุสิตและสระประทุม ได้เกิดการเข้าใจผิดและทำการต่อสู้กันขึ้นนั้น ขณะนี้ทางรัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อปรับความเข้าใจให้เลิกการต่อสู้กัน ทั้งนี้ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้ทำความตกลงเพื่อความเข้าใจกันโดยเรียบร้อยแล้ว หวังว่าคงจะสำเร็จเรียบร้อย และกลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว

คำวิงวอนของนายกรัฐมนตรี

พี่น้องทหารและตำรวจที่รักทั้งหลาย

ตามที่ชนกลุ่มหนึ่งได้ก่อความไม่สงบขึ้นในเมืองของเรา ทำให้ประชาชนต้องได้รับความเกรงกลัวและเสียหายไปบ้าง รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและข้าพเจ้าเป็นห่วงในความไม่สงบนี้เป็นอันมาก เกรงจะเป็นระนวนให้ทหารและตำรวจของชาติมีความเข้าใจผิดซึ่งกันและกัน เพราะผู้ที่ทำการก่อความไม่สงบคราวนี้ ได้อาศัยแรงเครื่องแบบปลอมเป็นทหาร ข้าพเจ้าจึงใคร่จะขอวิงวอนพี่น้องทหารและตำรวจ จงพิจารณาให้ถ่องแท่ว่า ผู้ที่ทำการใด ๆ ต่อหน้าท่านนั้นเป็นทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ จริงไหม ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าบรรดาพี่น้องทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ เป็นผู้มีอาวุธ และใจอาวุธเพื่อความสันติสุขของประชาชนและประเทศชาติ นั้น ยิ่งคงมีคุณกตัญญูที่จะกระทำการทุกอย่างเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ ทั้งคง

จะพยายามเว้นการกระทำใด ๆ อันจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง และประชาชน
อยู่เสมอ

ผู้บังคับบัญชาของทุกฝ่ายก็มีความเข้าใจในหน้าที่ที่จะต้องร่วมกับพี่น้องทั้งหลาย โดยจัดการ
ทุกอย่างให้เป็นธรรมและเพื่อสันติสุขของบ้านเมือง

๓. โอกาสนี้ ข้าพเจ้าจึงใครจะขอวิงวอนพี่น้องทหารทุกกองทัพบกและตำรวจ จงได้เห็นแก่ชาติ
บ้านเมือง และประชาชน การใด ๆ หากจะมีผิดพลาดล่วงเกินกันไปบ้าง ก็ขอให้อภัยซึ่งกัน หากจะ
เอาชนะคะคามกันโดยปราศจากระดับถึงประเทศชาติและประชาชนแล้ว เราจะไม่ได้รับอะไรเลยนอก
จากความเสียใจและน้ำตาเท่านั้น ขอพี่น้องทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ จงระดับถึง
พระธรรมของพระบรมศาสดาจารย์ทั้งหลาย ๆ หน กอนที่จะได้พึงปฏิบัติภารกิจใด ๆ ในยามบ้านเมืองไม่
สงบในวันนี้

ขอความสุข ความเจริญจงมีแก่พี่น้อง ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ และตำรวจ ตลอดจน
จนประชาชนทั่วไป

(ลงชื่อ) จอมพล ป.พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี
๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖

ผู้เขียนมีความเห็นว่าจากแถลงการณ์ฉบับที่ ๓ ซึ่งฝ่ายรัฐบาลแถลงว่า "ทั้งนี้ผู้บัญชาการทหาร
บก ผู้บัญชาการทหารเรือ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีกลาโหมได้ทำความตกลงเพื่อความเข้าใจกันโดย
เรียบร้อย" นี้เอง ทำให้ทหารเรือส่วนใหญ่ตั้งใจที่จะสู้ต่อไป ประกอบกับเป็นที่แน่ใจแล้วว่ากำลัง
ทหารเรือที่เดินทางมานั้น เราสามารถช่วยไม่ทันอย่างแน่นอน ทหารเรือจึงขอมุขการต่อสู้ลงในที่
พลเรือตรีทหาร จ่าทริฎุ ไก่บันทึกเหตุการณ์ตอนนีไว้วา

เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ อุบัติขึ้น ความเคียดแค้นของคุณหลวงผดึก
กนิโทแสดงตัวชัด ถึงความจงรักภักดีต่อทหารเรืออย่างบริสุทธิ์ใจ เป็นที่มาเสียกายทანกับคุณอง
กูไปเสียในทางตรงข้าม ความไม่จริงจังดังเลขของฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล พาไปสู่ความล้มเหลว
ทหารเรือยอมรับคำประนีประนอมควยความเขลาพาให้เกิดความวิบัติพังทหารเรือ และพวกเสรี
ไทยบางส่วน

และในเวลาบ่ายของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ นั้นเอง ฝ่ายรัฐบาลก็ได้รับสนองอย่างเด็ดขาด
พล.ร.ต. หลวงสังวรยุทธกิจ บันทึกไว้ว่า "ราวบ่ายโมง คุณทหาร (พลเรือตรีทหาร จาห์ริฎ)
กระซิบบอกกับเราว่าเหตุการณ์กำลังเปลี่ยน ทหารทยุครบกันแล้ว กองพลนาวิกอากาศต้องถอยกลับไป
เมืองชล"

เมื่อขบวนการ ๒๖ กุมภาพันธ์ ท้องพายแพแล้ว ข้าพเจ้า (นายปรีดี พนมยงค์) กับเพื่อนใน
ขบวนการนั้น ได้ถอยจากท่าแพพระราชวังคานริมแม่น้ำเจ้าพระยา ได้รับความช่วยเหลือจาก
พลเรือโทต้น นาวาวิจิตร ที่จัดเรือยนต์บรรทุกเพื่อนในขบวนการข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปยัง
ขนบุรีโดยปลอดภัย ส่วนข้าพเจ้ากับเรือเอกวัชรชัย รัชสิทธิ์เวช โคอาศัยอยู่ที่กองบังคับการกอง
เรือรบจนถึงเวลาประมาณ ๒๒ นาฬิกา เมื่อพลเรือโทต้น นาวาวิจิตร เห็นว่าปลอดภัยพอควร
แล้ว จึงสั่งให้คุณนัสสา และเรือเอกโกวิท หงสเกส นำเรือยนต์ไปส่งข้าพเจ้าและเรือเอก
วัชรชัยฯ ที่ท่าเรือคลองเตย

รัฐบาลสามารถยึดสถานที่ที่ฝ่ายกบฏยึดไว้ กลับคืนได้หมดภายในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์
๒๕๒๖ ในการเข้ายึดสถานีโทรทัศน์กลางวัดเดียวกลับคืนนั้น ปรากฏว่าฝ่ายกบฏเสียชีวิต ๑ คน คือ

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕

ปรีดี พนมยงค์, "ระลึกถึงนาวาตรี นัส จารุกา ร.น.", ที่ระลึกในงานพระราชทาน

เพลิงศพนาวาตรี นัส จารุกา, ๒๕๐๗, หน้า ๓

พันตรีโชน อินทรทัต

การที่ฝ่ายรัฐบาลสามารถปราบกบฏครั้งนี้ได้อย่างรวดเร็ว ทั้งที่ฝ่ายกบฏมีกำลังสนับสนุนทั้งกำลังคนและอาวุธเป็นจำนวนมากเช่นนี้ เนื่องจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ดังต่อไปนี้

๑. การเตรียมพร้อมของฝ่ายรัฐบาล การที่รัฐบาลระงับคอมพล.ป.พิบูลสงคราม ภายหลังกองทหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ทรงเผชิญกับการต่อต้านอำนาจบ่อยครั้ง ทำให้ฝ่ายรัฐบาลไม่ประมาทและเตรียมพร้อมอยู่เสมอ การวิจัยในยุคของพันตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ปรากฏว่าเป็นยุคที่ตำรวจในฐานะ "ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์" ได้กลายเป็นตำรวจพิทักษ์ผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย โดยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจในสมัยนั้นมีหน้าที่เน้นหนักไปใน การสืบสวนและติดตามผู้ซึ่งสงสัยว่าจะทำการต่อต้านรัฐบาล ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมักจะสามารถจับกุมบุคคลต่าง ๆ ก่อนที่จะมีพฤติการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น ทั้งกบฏ ๑ ตุลาคม กบฏแยกดินแดน และกบฏระบบสังหารของประชาชน

ในการเดินทางเขาประเทศไทยตลอดจนการพบปะกับบุคคลต่าง ๆ ของฝ่ายกบฏก็อยู่ในสายตาของฝ่ายรัฐบาลตลอดเวลา การจับพันเอกทวน วิชัยชิตะ ก่อนเกิดเหตุกบฏก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ฝ่ายรัฐบาลสามารถสอบสวนแผนการในบางส่วน ตลอดจนการขึ้นนายทวี ตะเวทิจุด และพลเรือตรีทหาร ข่าหิรัญ ได้ไปติดต่อกฎใหญ่ในวงการคณะรัฐประหารบางคน โดยที่อาจมีการเปิดเผยแผนการบางส่วนควยนั้น ทำให้ฝ่ายรัฐบาลเตรียมการปราบปรามไว้อย่างรัดกุมและถูกต้อง

ข้อได้เปรียบสูงสุดของฝ่ายรัฐบาลในขั้นแรกคือ ได้ตั้งเจตนาหมายสำเร็จราชการแทนพระองค์ กรมจุนเจือนาทมนเรนทรไว้อ่อนพันทวงที่ และไม่มีบุคคลสำคัญของฝ่ายรัฐบาลคนใดถูกจับกุมตัวไม่ได้ตามแผนของฝ่ายกบฏเลย

๒. ขวัญและกำลังใจของฝ่ายกบฏ พลเรือตรีทหาร ข่าหิรัญ ได้กล่าวเตือนนายปรีดี พนมยงค์ ว่า ในขณะนั้นนายปรีดี พนมยงค์ ยังไม่หมดหินกรณีสวรรคตและในวงการทั่วไปยังไม่นิยมแม่ทัพทหารเรือส่วนมากก็ยังไม่ทางทำให้เห็นไปว่าเลื่อมใส

อนันต์ เสนาจันทร์, พ.ศ.ศ., มนต์ สัตยารักษ์, ร.ศ.อ., และ วราสิทธิ์ สุนทร, ร.ศ.อ.,
อันธพาล (กรุงเทพฯ: โพธิ์สามต้นการพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๓๘

พลเรือตรีหลวงสังวรบุทกิจแสดงความรู้สึกหนักใจหลังจากสนทนากับนายปรีดี พนมยงค์ แล้ว รู้สึกว่าไม่ตรงกับเรื่องที่เขาบอกกันไว้ และได้เขียนเรือเอกวัชรชัยว่า พยายามอย่าทำอะไรที่รุนแรงใน ขณะนี้เพราะฝ่ายรัฐบาลกำลัง เตรียมพร้อม

นายทวี ตะเวทีกุล เพื่อนนายปรีดี พนมยงค์ ว่ารออย่าเพิ่งทำอะไรในขณะนี้เลย เพราะได้ ทิศตกกับพวกรัฐประหารหลายคนแล้ว แต่ไม่มีใครสนใจจะรวมงานด้วย

สรุปใจความสำคัญของผูรรวมก่อการกบฏครั้งนี้ไม่เข้มแข็งนัก แม้วพลเรือตรีทหาร ข้าราชการ จะสามารถชักจูงให้ทหาร เรือกองนาวิกโยธิน ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับบัญชาารวมก่อการโคโย่างเต็มที่ แต่ กำนัดส่วนใหญ่ยังไม่ทราบแน่นอน ซึ่งเมื่อพิจารณาจากกำนัดทางเรือที่เดินทางไม่ทันโดยอ้างว่า "ติดแหง" นั้น โดยแท้จริงแล้วน่าจะเป็นเพราะผู้บัญชาการแต่ละดามีความดีสเดใจ เพราะฝ่ายกบฏไม่สามารถ เชิญตัวแม่ทัพเรือมากดาวสนับสนุนฝ่ายตนได้ ดังนั้นกำนัดทางเรือจึงเดินทางอย่างช้า ๆ โดยที่ความ มุ่งหมายส่วนใหญ่เพียง เป็นการ "ชมขวัญ" ฝ่ายรัฐบาลเท่านั้น เพราะเป็นที่ทราบดีว่า ถ้าเรือออก จริงอย่างเต็มที่แล้วจะเสียหายมาก

ซึ่งต่างกับฝ่ายรัฐบาลที่สามารถเชิญ พล.ร.ท.สินธุ์ กมลนาวิน ไปทำความเข้าใจตกลงกันได้ควยดี นอกจากนี้ฝ่ายรัฐบาลยังใ้ระจิกวิทยานิการประกาศข่าวอยู่เสมอในทำนองว่า ทหารเรือไม่ใ้เก็ยวข้อง กับการกบฏครั้งนี้ การปะทะกันที่เกิดขึ้นเป็นไปเพราะความเข้าใจผิด ซึ่งทำให้ทหารเรือส่วนใหญ่ถึงเด ใจ ต่างจึงคอยดูเหตุการณ์ เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนไปในทางที่รัฐบาลจะมีชัยชนะและการที่รัฐบาลประ ภาสว่า แม่ทัพเรือและรัฐบาลตกลงกันได้ควยดี แสดงว่าทหารเรือจะปลดออกจากความผิดที่เกิดขึ้น ทำให้ ทหารเรือยอมยุติการต่อสู้

๓. นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำพลเรือนที่ถอนแอ. แม้วาในการปฏิวัติ ๒๔๗๕ นั้น

๑. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงสังวรบุทกิจ, เรื่องเดิม, หน้า ๑๗๗ - ๑๘๐

๒. เกียรติศักดิ์ (รายสัปดาห์), ฉบับที่ ๔๓, เรื่องเดิม

นายปรีดี พนมยงค์ จะเป็นผู้นำหรือ "มันสมอง" ของคณะราษฎรคนหนึ่ง แทนนายปรีดี ก็เป็นเพียงผู้นำ
ทางการเมืองเคลื่อนไหวออกมา ส่วนกำลังสำคัญที่แท้จริงในการเปลี่ยนแปลงการปกครองและการเปลี่ยนแปลง
แปดรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา ก็เป็นที่ยอมรับกันว่าขึ้นอยู่กับปฏิบัติงานของฝ่ายทหารทั้งสิ้น การที่
นายปรีดี พนมยงค์ สามารถคุมอำนาจการบริหารได้ในวาระสงครามโลกครั้งที่ ๒ เนื่องจากสภาวะแวดล้อม
เป็นปัจจัยใหญ่คนส่วนใหญ่ในชนวนการเสรีไทย แต่ทั้งนี้เนื่องจากความเห็นแก่ประเทศชาติมากกว่า
กว่าที่จะเขามาสนับสนุนเนื่องด้วยบุคคลิกของนายปรีดีเอง

พลเอกเนตร เชมะโยธิน ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า นายปรีดี พนมยงค์ นั้น แม้จะมีอิทธิพลทาง
การเมือง แต่ก็ขาดการสนับสนุนจาก "กองทัพ" พร้อมทั้งได้ทูลทูลทูลว่า "ประเทศไทยนั้น ไม่อาจยุติ
สมัยใด ผู้ทรงอำนาจจำเป็นต้องกุมอำนาจทหารไว้เสมอ เพราะทหารเป็นผู้ถืออาวุธ ถ้าคุมทหารไม่ได้
ก็ปกครองบ้านเมืองไม่ได้"

นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ มีอำนาจ ก็เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินกว่าจะสามารถ
สร้างอิทธิพลและกำจัดอิทธิพลของฝ่ายทหารบกได้อย่างจริงจัง สืบเนื่องมาจากการแตกแยกของผู้นำ
พลเรือน ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ไม่สามารถจะรวบรวมให้เป็นปึกแผ่นได้

หากนักการเมืองพลเรือนในขณะนั้นได้หยุดคิด หันมาร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์
ประชาธิปไตยให้แข็งแกร่ง เป็นรากฐานรองรับประชาธิปไตย อาทิเช่น การจัดองค์กรพรรคการเมือง
เมืองให้เป็นระบบแบบแผน มีระเบียบวินัย สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผลประโยชน์ให้เกิดกลุ่ม
หลากหลายทางการเมือง เพื่อให้มีศูนย์กลางอำนาจหลาย ๆ แห่ง เสริมสร้างความสำนึกทาง
การเมือง ให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน

ซึ่งการสร้างรากฐานดังกล่าวนี้ จะสามารถทำให้ฝ่ายพลเรือนมีอำนาจต่อรองมากกว่าที่เป็น

^๑ เนตร เชมะโยธิน; พ.อ., งานใต้ดินของพันเอกโยธิน, เรื่องเดิม, หน้า ๗๕๖ และ
ชีวคณายพล (พระนคร: ฅงคศึกษา, ๒๔๙๙), หน้า ๑๓
^๒ สุจิน ทัศนิกุล, ฅตสทอนรัฐประหาร ๒๔๙๐, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒๔

อยู่ แยกการที่ผู้นำพลเรือนอนแอคังกล่าว จึงทำให้ทหารบกกลับเข้ามาอำนาจทางการเมืองอย่างง่าย
กาย แมแต่กำลังทหารเรือซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ หวังพึ่งพาอาศัยอย่างเต็มที่นั้น ก็มักจะวางตัวเป็น
กลางทางการเมืองมาตลอด

นอกจากนั้นความมเหศวรของรัฐบาลพลเรือน ในสมัยของนายปรีดี พนมยงค์ และหลวงธำรง
นาวาสวัสดิ์ โดยเฉพาะกรณีสุวรรณภักข์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ก็ยังทำลายศรัทธา
ในตัวนายปรีดี พนมยงค์ ไปอย่างมาก แม้ในระบอบที่เกิดเหตุการณ์เช่นนั้น ทหารเรือส่วนใหญ่ก็ยังมิ
ได้มีความนิยมในตัวของนายปรีดีมากนัก ดังนั้นความคาดคะเนที่จะเชิญ พล.ร.ท. สิ้นจู้ กมลนาวัน มา
พบกับนายปรีดี จึงไม่สำเร็จ ยังผลให้ทหารเรือส่วนใหญ่ระส่ำระสาย

๔. ผู้ก่อการส่วนใหญ่ไม่มีกำลังของตนเองอย่างแท้จริง เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งนายปรีดี

พนมยงค์ และพลเรือตรีทหาร ข้าทหาร มีความหวังในการนำเอา พล.ร.ท. หลวงสังวรยุทธกิจ มารวม
ในการที่จะเรียกร้องให้ทหารเรือส่วนใหญ่เห็นด้วยและให้การสนับสนุน แต่การที่ พล.ร.ท. หลวงสังวร
ยุทธกิจ ในขณะนั้นเป็นนายทหารนอกประจำการ ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาแต่อย่างใด แม้ในขณะประจำ
การก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อทหารเรืออย่างแท้จริง ในการรับตำแหน่งสารวัตรใหญ่ทหารนั้น พล.ร.ท.
หลวงสังวรยุทธกิจได้บันทึกไว้ว่า "เราเลิกการเป็นทหารแล้วจะไปปกครองกันได้อย่างไร ทั้งที่เรา
เกือบไม่รู้จักทหารในกรมสารวัตรสักคนทีเดียว" และ "พอรับหน้าที่สารวัตรใหญ่ทหารยังไม่ทันได้ปรับปรุง
ดูแลอะไรทั้งถึง งานเสรีไทยเริ่มแรกก็โยนมายังเราทันที" ดังนั้นกำลังที่หลวงสังวรยุทธกิจ มีอิทธิพล
อย่างแท้จริง จึงเป็นกลุ่มอดีตเสรีไทยซึ่งได้รับการฝึกจากศูนย์ทรลศบุรี ซึ่ง พล.ร.ท. หลวงสังวรยุทธกิจ
เป็นผู้ควบคุม แต่กลุ่มนี้ต่างก็แยกย้ายกันอยู่และมีไม่มากนัก

ดังนั้นการที่ฝ่ายกบฏไปเจรจาให้ทหารกรมสารวัตรทหารให้ความร่วมมือโดยอ้าง พล.ร.ท.
หลวงสังวรยุทธกิจ นั้น จึงไม่มีอิทธิพลเพียงพอที่จะโน้มน้าวจิตใจได้เลย

ส่วนกำลังฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีความหวังในการเรียกร้องความช่วยเหลือจากบรรดา

อดีตเสรีไทย ก็ปรากฏว่ากำลังเสรีไทยส่วนใหญ่ทางกระจัดกระจายกันอยู่ ทางท่ามาหากิน และมีหลาย
คนไม่ยอมให้ความร่วมมือถึงกับบินหนีไปอยู่ต่างประเทศ

ผู้ที่ฝ่ายกบฏหวังว่าจะได้การสนับสนุนและเป็นกำลังสำคัญอีกคนหนึ่ง คือ พลตรีสมบุญ
ศรานุชิต ก็เป็นความผิดพลาดอีกประการหนึ่งของฝ่ายกบฏ ทั้งนี้เนื่องจากพลตรีสมบุญ ศรานุชิต เป็น
นายทหารนอกประจำการซึ่งถูกจับตามองตลอดเวลา โดยเฉพาะหลังจากกบฏ ๑ ตุลาคม พลตรี
สมบุญ ศรานุชิต เป็นผู้คงสงสัยด้วยฝ่ายรัฐบาลจึงได้ติดตามความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด โดยส่ง
ตำรวจคอยควบคุมเป็นประจำ กล่าวได้ว่าพลตรีสมบุญ ศรานุชิต แทบจะไม่มีโอกาสสร้างกำลังใด ๆ
ได้เลย แม้จะเคยดำรงตำแหน่งเสนาธิการมาก่อน แต่ภายหลังที่คณะรัฐประหารขึ้นมาอำนาจและ
พลตรีสมบุญฯ ปฏิเสธที่จะรับตำแหน่งเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทยจากคณะรัฐประหาร ตลอดจน
กรณีกบฏ ๑ ตุลาคม ที่เกิดขึ้นนั้น พลตรีสมบุญฯ จึงเป็นเพียง "เสนาธิการผู้ไร้ทัพ"

จากการขาดกำลังสนับสนุนที่สำคัญ ๆ ดังกล่าวแล้ว ทำให้ฝ่ายกบฏไม่สามารถเรียกร้องกำลัง
สนับสนุนนอกเหนือไปจากที่มีอยู่แล้วได้ แม้แต่การประกาศแต่งตั้งรัฐบาลชุดใหม่ของฝ่ายกบฏก็สามารถ
หาตัวบุคคลได้เพียงนายรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น ไม่อาจหา
รายชื่อผู้สนใจใฝ่ใจได้ว่าจะสนับสนุนตนใครครบทุกกระทรวง

อย่างไรก็ดี แมว่ากบฏครั้งนี้จะประสบความสำเร็จอย่างสิ้นเชิง แต่ผลที่ติดตามมาก็ทำให้
เกิดเหตุการณ์ต่อต้านรัฐบาลที่สำคัญอีกครั้ง คือ กบฏแมนฮัตตัน
หมายเหตุ ได้รับการตรวจทานจากศูนย์ประสิดิษฐ์ ดุสิตานนท์ ว่าใกล้เคียงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ เกียรติศักดิ์, (รายสัปดาห์), ฉบับที่ ๔๑ วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖, หน้า ๒๐ - ๒๑.

^๒ บันทึกคำให้การของพลตรีสมบุญ ศรานุชิต, เรื่องเดิม

^๓ เกียรติศักดิ์ (รายสัปดาห์), ฉบับที่ ๔๑, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐